

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Процес реформування професійної підготовки менеджерів освіти і в цілому освітньої галузі характеризується радикальним переглядом фундаментальних дидактичних концепцій, переосмисленням з нових позицій багатого експериментального матеріалу вітчизняної школи і зарубіжного досвіду. У нашій країні відбуваються глобальні процеси гуманізації, диференціації, регіоналізації, інформатизації та децентралізації освіти. У зв'язку з цим зумовлюється пошук та впровадження нових концептуальних підходів до системи підготовки висококваліфікованих фахівців, зміни традиційної структури професійної підготовки взагалі й менеджера освітньої галузі зокрема.

Найважливішу роль у сучасній професійній підготовці майбутніх менеджерів освітньої галузі відіграють інтеграційні тенденції, що протікають вельми бурхливо, розповсюдившись на всі ланки освіти. Особливої уваги у цьому контексті заслуговують соціальні очікування, що здатні виступати чинником професійного становлення менеджера освітньої галузі.

Соціальні очікування впливають на ефективність міжособистісної взаємодії, допомагають особистісному й професійному самовизначенню та самореалізації в житті, спонукають до успішної соціальної адаптації, сприяють активному саморозвитку і самотворенню фахівця-професіонала та визначальним чином позначаються на його професійній культурі.

Вагомий внесок у дослідження загальнотеоретичних та методологічних аспектів цієї проблеми зробили такі вітчизняні та зарубіжні дослідники: В.Андрущенко, Г.Балл, В.Бевз, М.Берулава, К.Волинець, Р.Гуревич, А.Данилюк, Е.Зеер, Л.Каніщенко, Г.Костюк, О.Кульчицький, С.Клепко, І.Козловська, Я.Кміт, М.Махмутов, В.Моргун, А.Пінський, Ю.Тюнников, А.Усова, А.Хрипкова, М.Фіцула, М.Ярмаченко та ін. Цікаві результати опубліковані в роботах Т.Гордієць, М.Пак, Д.Ровкіна, Я.Собко, Е.Страута.

Незважаючи на таку прискіпливу увагу представників різних галузей науки до досліджуваного феномену, проблема соціальних очікувань як одного з важливих чинників професійного становлення менеджера освітньої галузі залишається маловивченою.

Метою дослідження є спроба проаналізувати вплив соціальних очікувань на професійне становлення менеджера освітньої галузі в умовах децентралізації управлінських структур.

Ми торкнемося тільки одного аспекту цієї надважливої проблеми, а саме психологічного виміру соціально-психологічних очікувань менеджера освітньої галузі. Під соціальними очікуваннями особистості розуміємо процес психічної регуляції поведінки, який забезпечується її когнітивною, емоційною та поведінковою готовністю до передбачуваного перебігу подій. Когнітивна, емоційна та поведінкова готовність супроводжується здатністю індивіда до соціальних дій.

Розглянемо психологічні механізми соціальних очікувань особистості, розкриємо сутність і науково обґрунтуємо неочікувані та очікувані дії у контексті професійного становлення менеджера освітньої галузі. Під психологічним механізмом соціальних очікувань особистості ми розуміємо феномен, який констатує наявність функціональних, процесуальних та результативних змін передбачуваного та непередбачуваного перебігу подій.

Неочікувані дії, вчинки особистості можуть сприйматися як щось негативне, осудне, таке що викликає санкції оточення. Неочікувані дії будь-якої особистості у сприйнятті інших учасників взаємодії є прогалиною в інформації про неї, перебіг подій у якому відбувається неочікувана дія. Інформаційний дефіцит позначається на оцінках, оцінних ставленнях оточуючих до особистості і зазвичай супроводжується відсутністю емоційно-ціннісного навантаження. Останнє виключає ймовірні варіанти чи сценарії розвитку подій, які можуть народитися в його уяві, тому для оточуючих дії такого учасника взаємодії є неочікуваними. Звичайно за змістом, дії, вчинки можуть бути як позитивні, так і негативні. Це один з варіантів розвитку подій, коли дії індивіда

неочікувані. Можливий інший варіант, коли задані шаблони соціальної поведінки, від індивіда очікують зрозумілих і конкретних дій, а він чинить непередбачувано. Звісно, що інформаційного дефіциту немає, тоді оцінка дій, оцінні ставлення оточуючих супроводжуються, як правило, бурхливим емоційно-ціннісним навантаженням, має місце реакція осуду, зазвичай спрацьовують групові санкції. Оточуючі прагнуть отримати відповідь на низку запитань: «Чому так вчинено? З чим пов'язана така поведінка? Що спонукало?»

Після того, як неочікувана дія відбулася, робота механізму неочікуваної дії іде ніби повторним контуром. Це відбувається завдяки зворотному зв'язку. Він є своєрідною апробацією соціальних очікувань особистості, яка здійснюється постійно і має поступальний рух. Цей рух забезпечує розвиток соціальних очікувань, ніби за спіраллю, і спрямований вгору або вниз. Соціальні очікування особистості перебувають у постійній апробації, зазнають як позитивних змін – спрямовані до високого рівня сформованості соціальних очікувань, так і негативних – спрямовані до низького рівня сформованості очікувань. Якщо у першому варіанті апробаційні процеси спрямовані вгору, вони позитивно впливають на професійний розвиток особистості, то у другому, коли спрямовані вниз, до низького рівня – особистість зазнає дезадаптаційних змін, що звісно приводить до негативних наслідків у професійній діяльності [1].

Після того, як неочікувана дія міжособистісної взаємодії відбулася, мало місце бурхливе емоційно-ціннісне навантаження, робота психологічного механізму неочікуваної дії міжособистісної взаємодії, як і за умови інформаційного дефіциту, також іде повторним контуром. Має місце апробація соціальних очікувань особистості. Дія, вчинок чи поведінка учасника взаємодії, як правило, стають реальним фактом, що відбувся у часі і просторі. Це викликає в учасників взаємодії певні оцінки, судження, похвалу чи осуд. Неочікувані дії на стадії апробації набувають емоційно-ціннісного навантаження, яке супроводжується відповідним інформаційним навантаженням. Здійснюється коригування інформації, суджень, оцінок, ставлень. Відбувається уточнення тієї сукупності знань, оцінок про учасника

взаємодії, які у зв'язку з неочікуваними діями зазнали змін і потребують переосмислення, доповнення чи взагалі витіснення.

Ми детально розглянули соціально-психологічний зміст неочікуваної дії міжособистісної взаємодії, коли задані конкретні шаблони соціальної поведінки. Нами досліджено і описано психологічний механізм, завдяки якому здійснюється трансформація неочікуваної дії в міжособистісній взаємодії. Після того, як очікувана дія відбулася, робота психологічного механізму очікуваної дії міжособистісної взаємодії, як і при неочікуваних діях, іде у напрямку апробації соціальних очікувань особистості. У варіанті, коли задані конкретні шаблони соціальної поведінки, робота психологічного механізму неочікуваної дії спочатку супроводжується бурхливим емоційно-ціннісним навантаженням, потім відбувається апробація і має місце інформаційне навантаження, а у психологічному механізмі очікуваної дії процеси емоційно-ціннісного та інформаційного навантаження мали місце на початковій стадії протікання очікуваної дії, а на стадії апробації вже відбувається своєрідна перевірка, у певній мірі порівняння реального перебігу подій і очікуваного та інформаційне доповнення, отримання нових знань.

Висновки. Нами досліджено і теоретично обґрунтовано соціально-психологічний зміст неочікуваної дії і очікуваної дії в міжособистісній взаємодії, розкрито роботу їх психологічних механізмів. Соціальні очікування надзвичайно чутливий і неймовірно активний соціально-психологічний механізм аналізу, синтезу, апробації, адаптації особистості, який може бути запущений в будь-якому напрямку, сприяючи чи перешкоджаючи професійному становленню особистості менеджера освітньої галузі.

Список використаних джерел:

1. Попович І. С. Роль соціально-психологічних очікувань у професійному становленні та розвитку особистості / І. С. Попович // Зб. наук. праць : філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника», 2015. – Вип. 20, ч. 2. – С. 213-220.